

Koristne reči.

Narava.

Spisal Bogomil Teržinski.

Že starodavna ljudstva rekla so, ako so mnogotera čuda v naravi opazovala: „Krasna je narava in vsemogočen on, ki je to storil“. Koliko bolj pa moramo mi kristijanje slaviti Boga, ako pregledujemo naravo!

Kako nježne so neprivajenemu očesu premembe v naravi, ne more se popolni preiskavi skriti.

„Kakošno življenje“, pravi neki naravoslovec, „je v mirni vodici, ko prvo pomladnje solnce na njo posije. Rastline raznih podob se razprostirajo na njenem brežčeku, druge se vzdigujejo iz njenih tal in zopet druge se skrivajo v vodici. Preiskovajoče oko vidi tukaj veselo življenje. Živali različnih plemen ferče nad vodo in zopet nektre derkajo mirno po njenem zercalu. Čim dalje gledaš, tim različnej reči se ti odkrivajo pred očmi. Ali ne boš pri takih pogledih povzdignil oči proti nebu in iz dna serca zaklical: „Kako krasna je narava in kako popolnoma je še le on, ki je vse to vstvaril!“

„Ako pogledaš“, pravi na dalje naravoslovec, „na travnik, ali ti ne bo občudovanja serce skopernelo viditi toliko različnih rastlin? Ondi vidiš metulja ferfotati, tamliš žrička peti, in zopet tam vidiš tice pevke simtertje skakati iskaje si živeža. Od dalječ zagledaš veliko skalo, ki se je bila pred davnim časom od hriba odkerhnila in v dol priletela. Mnogo podob in vtisk je na njej; tudi zagledaš okamnjene kosti in še več taci reči. Ali te ne bo to z začudenjem napolnilo? Okamnjene živali, ako jih preiskavaš, ti v mutastem jeziku pripovedujejo, kakošen je bil svet pred vesoljnim potopom, kakošna je bila ta ali una reč na njem, pričajo ti, da je bila zemlja pred drugače razdeljena, kakor sedaj“.

Približa se večer. Svitle zvezde začno na nebu migljati, in mila luna prileze izza hribov. Kakor si imel prej svoje oči v tla vperle, tako jih povzdigneš sedaj proti nebu. Brežštevilno lučie zagledaš na neizmernem nebesu, ene se odtegajo tvojim očem, zopet druge se jim približujejo. Toda s tim še ne dosežeš vsega. Kakor si pred svojimi telesnimi očmi gledal, tako želiš sedaj duševne odpreti, da bi prederl neizmerno temo, ktera te

obdaja. Narava se ti zdi, kakor vesela, lahko se preminjajoča igrača; ako se pa pustiš božji vsemogočni roki vladati, spoznal boš pravo enakoličnost v naravi in nehoté boš vskliknil: „Slava tebi, večni Bog, da si nas postavil v pravi raj, med svoja čudapolna dela v naravi!“

V neizmernem prostoru med milijoni in bilijoni svetov se premika prašek, zemlja imenovan, okoli svojega solca. Na zemlji prebiva mala stvar, v primeri z njo, še veliko tisuč in tisučkrat manjša, ko mravlja. Tej stvari je dal začetnik narave košček stekla in nitko pajčevine v roko, in s tim slabim orodjem meri oddaljenost svetov, risa lunam in planetom njihov tek, določi na veke let poprej mesto, kjer stojé, trenutke, kedaj se bodo srečali in eden družega omračili. Ta stvar vaga svetove: v eno skudelico dene preračune, v drugo Večernico in jo najde teško, ko srebro, Merkurja ko zlato, Jupitra ko jantar.

Vzvišano je veselje, katerega nam napravlja narava, daljno veličastno stvarjenje, ktero si je vsemogočni oče v svoje poveličanje naredil. Lepota, enakoličnost, harmonija, popolnost stvarjenja je, ki nas spodbada k pobožnim občutkom; za harmonijo namreč je tudi človek vstvarjen. Njegovo telo ima naj veličastnejšo enakoličnost udov, naj čistejšo moč občutkov in ravno tako se lahko njegov duh v harmonijni moralnosti in v vednostnem prepričanju spreminja. To, tako čisto organizirano, z naj nežnejšimi telesnimi in dušnimi strunami popeto sredstvo je za vedno simpatijo z drugo obdajajočo naravo odločeno. Vse, kar se v veliki drami narave godí, zbuja sorodne misli v človeku. Naše veselje, naša duševna moč in delalnost je nasledek tega, kar vidimo pred nami na zemlji v pomladanskem življenji, na nebu v sveti čistosti.

Neprezerena, čarobna je moč narave na naše bistvo. Ta čarobna moč je po vsem stvarjenji razširjena in se ne raztega samo na človeka. Vse, kar živi, se veseli velike delalnosti, in mi se tako rekoč zgubljam v viharji različnih občutkov.

Da, čudapolna in nad vsako človeško misel povzdignjena je ta božja drama stvarjenja, k čegar delalnosti, smo tudi mi poklicani.

Preiskavati začenja človek s svojimi občutki. Okó govori umu: Rado bi natančneji poznalo one veličastne podobe; uho pravi: Žeja me po onih nevslisanih melodijah. Razum odgovori: Z veseljem vam hočem to pokazati, moji služabniki, in tudi jaz

bom imel dobiček od vaše delavnosti, uživanje namreč one enakoličnosti, s katero je napolnjena vsa narava.

Mravlje.

Spisal Fr. Govekar.

(Konec.)

Dasiravno je število mravelj v naši domači deželi veliko, vendar prekosé one, bodi si v množini in mnogoverstnosti v podobah ali v načinu življenja. Zahodnja Indija in južna Amerika imate neko mravljo „debeloglavka“ imenovano, koja je kostanjeve barve, glavo ima zelo veliko, ter ima na vpersji 4 ternjeva bodala; samec je 1 palec, samica pa 18 čert dolga, mravljišča ali kupe si delajo 8 čevljev visoka. Te mravlje potujejo po leti v velikih trumah od kraja v kraj, njih prihod pa prej 1 — 2 dni naznanjajo neki drozgi ali mravljejedi. Prebivalci opominjani na prihod debeloglavk po mravljojedih, urno odpró vse svoje omare in shrambe, zapusté stanovanja za nekoliko časa, ker zavoljo slabih poslopij in stanovanj je vse polno moljev, stenic, pajkov in družega merčesa, ktero se tako naglo množi, da bi prebivalci ne mogli prestatí pred njimi, ako bi jih od časa do časa ta žival ne pokončala. Dospéle debeloglavke pa v 4 — 6 urah navadno vse pokončajo. Kakor bi šle v boj, zlezéjo mravlje debeloglavke na poslopja, ter preiščejo vsa kota, spahe in spoke, in našli merčes iz lukenj in špranj izvlečejo, ter ga doli pomečejo svojim prijatlom, kteri se ga urno polotijo, ga umoré, ter tirajo v svoja stanovanja. Doversivši tú svojo nalogo, pregledajo in preiščejo potem vse omare in shrambe in kuhinjsko orodje z ravno tako marljivostjo in pridnostjo, in potem se spravijo na osé. Ako pa jim kaki sovražnik uide ali se skrije, prej ne nehajo, da ga dobé. Potem se ga pa po sto oklene za noge in peruta, ter ga tako z združeno močjo vlečejo v svoje stanovanje, kjer potem živega zakopljejo. Končavši s tim svoj posel, spravijo se potem na miši in podgane. Dasiravno je to zelo neverjetno, je vendar resnica, da ta žival ni kos debeloglavki, ker ona se je za vsaki las in dlako prime, in tako jo vlečejo v mravljišče, kjer jo potem toliko časa stražijo in mučijo, da reva v strašnih bolečinah pogine. Tudi pripoveduje Čudi, da v vročem pasu zemlje ima vsaki germ svojo versto mravelj. V Peru so neke mravlje, ktere silijo po noči k spijočim ljudem, da bi se pri njih grele, druge

manjše pa zopet hudo pikajo. Eversman pripoveduje, da neke mravlje v Kasan-u vso deželo nadlegovajo, in da te mravlje živé tudi v vsi Afriki, in kakor Erenberg pravi, da je tudi ona v Egiptu ko deželna kazen. Savage pripoveduje, da je v Afriki 5 čert dolga mravlja, ktera pa ne živi v mravljišču, ampak pod drevesnimi koreninami, in da hodi po noči ali oblačne dneve na lov, in ker svojega sovražnika naj prej na oči napadejo, da tako tudi večje živali umoré.

Kar nam mravlje škodujejo, nam pa drugod povračajo. One povžijejo veliko žužkov in druge zalege. Kebra umoré, da mu zlezejo za perutnice, in ga tako končajo. Preganjajo tudi žitnega červa, druge čistijo zopet gozdno drevje škodljivega merčesa, zato rade blizo gozdov prebivajo. Nareja se pa tudi iz mravelj neka zdravilna priprava, kakor mravljinna kislina in mravljinni cvet. Mravljinna kislina, ktero so prej edino le iz mravelj narejali, da so mravlje z vodo vred mečkali, sok precejali ter ga prekuhali, ga sedaj tudi z drugih reči bolj čistega in bolj po ceni narejajo. Moč te kisline je razjedljiva, ako jo vliješ malo na roko, koj čutiš bolečino, in začne se ti gnojiti. Ako pa 10 — 15 krat raztanjšano vžiješ, začelo te bode po gerlu žgati, serbeti in dušiti; vname pa tudi želodec, čeva, jetra in obisti. Mravljinni cvet so prej rabili zoper prehlajenje, terganje in vodenico. Tudi so bile mravljišča krepčajoče kopeli zoper hromoto in terganje. A. Humbolt pripoveduje, da se ljudje na Rio Negru več mesecev z mravljami živé, ktere zgnjetejo v testo, ter jih potem spravijo, in v Ameriki delajo iz njih neko klobčino, ktero prebivalci rabijo za vnetilo kakor kresavno gobo.

Škoda, ktero mravlje delajo, je velika, bodi si v hiši, bodi si na polji ali na vertih, zato jih pa tudi vsaki sovraži in preganja. Popolnoma jih pokončati je težavno, ker se zelo hitro množijo, in dokler ne veš za njih pravo stanovanje. Ako si pa mravljišče najdel, jih lahko zatareš, ako poliješ mravljišče z vrelim lugom ali kropom, ali če mravljišče s slamo požgeš, ali pa, ako deneš v sredo kos neugašenega apna, ter ga potem z vodo poliješ. V stanovanji jih lahko zastrupiš, če raztopiš sladkor v vodi, in to z lugasto soljo zmešaš, ter jim za živež nastaviš. Sadnega drevja se ne lotijo, ako deblo s smolnjakom pomažeš. Mravlje se pa tudi bojé krebulice, kafre, ribje masti, kostnega olja in peres od volčjih jabelk.